

Frafallsproblemet: Hvor blir det av studentene?

Arild Aakvik

Institutt for økonomi

E-post: arild.aakvik@econ.uib.no

Introduksjon

”Studenten skal lykkes” er hovedparolen i den nye kvalitetsreformen. Mange studenter lykkes ikke. Stadig vekk leser og hører en fra ulike media om høye strykprosent og om studenter som jobber i tillegg til å være heltidsstudenter for å få endene til å møtes. Dette er med på å forlenge studiene for mange studenter. En viktig del av kvalitetsreformen er å redusere antall studieår ved universitetet fra seks til fem år for hovedfag/mastergrad, samt å gjøre studieløpene mer strømlinjeformet i form av profesjonsstudier og ferdiglagte studieløp. En annen målsetting ved kvalitetsreformen er å involvere studenten i større grad enn tidligere, slik at studentene ikke forsvinner i mengden og deretter forsvinner ut av universitetet. Dette skal skje ved studentaktivisering, tettere oppfølging, regelmessig tilbakemelding, og en sterkere sammenheng mellom undervisning og vurdering/karaktersetting.

Målsetting med dette notatet er å trekke fram og analysere et viktig trekk ved studiet i samfunnsøkonomi SØK (og i mange andre fag), nemlig *fracfallsproblemet*. Det har tidligere ikke vært gjennomført studier av denne art. Studieprogresjonen er ikke så strømlinjeformet som en skulle tro. Mange studenter faller fra studiet mellom første og andre semester av dem som møter opp til eksamen i første semester (rundt 40 prosent). Det er også mange studenter som melder seg opp til eksamen som senere ikke møter på eksamen (rundt 30 prosent). Vi vil analysere

trender i frafallsproblemet over tid, og diskutere mulige tiltak mot dette. Kvalitetsreformen kan være et slikt tiltak. Siden kvalitetsreformen først blir implementert for fullt fra høsten 2003, vil denne studien være en ”før” studie i forhold til kvalitetsreformen. Ved å samle inn data på frafallsproblemet etter innføring av kvalitetsreformen, vil en løselig sett si noe om effekten av reformen på frafallsproblemet.

En estimert effekt ved bruk av en slik før-etter analyse vil vanligvis ikke representere en kausaleffekt av kvalitetsreformen på frafallsproblemet. Estimering av kausaleffekter krever et strengt kontrollert miljø, vanligvis gjennom kontrollerte randomiserte eksperimenter, hvor det er ukjent både for den som utfører tiltaket og den som blir utsatt for intervensjonen hvem som faktisk har fått tiltaket og hvem som ikke har fått tiltaket (placebogruppen). Denne typen dobbelblindede eksperimenter er svært uvanlig innenfor samfunnsvitenskapene og humaniora. Effekten av ulike intervensjoner blir i samfunnsvitenskapene vanligvis estimert under mindre kontrollerte forhold. Det er vanlig å sammenligne personer som har fått tiltak mot mest mulig sammenlignbare personer som ikke har fått tiltaket. Det blir da viktig å prøve og kontrollere for (observerbare og ikke-observerbare) forskjeller mellom de to gruppene. Dette blir ofte gjort ved bruk av avanserte regresjonsanalysemodeller.

Frafallsproblemet representerer et problem for instituttene når det gjelder vekttallsproduksjon og dermed også finansiering av instituttene. På den annen side finner vi en klar seleksjon av studenter mellom første og andre semester. Det er ikke tilfeldig hvem som forsvinner. Strykprosenten er betydelig lavere i andre semester og karakterene er jevnt over bedre, noe som kan indikere at det er de svakestestudentene som forsvinner.

Vi vil i neste avsnitt kort gjøre rede for data som er brukt i dette notatet. Deretter vil vi diskutere resultatene vi har kommet fram til før vi avslutter med en oppsummerende diskusjon.

Metode

Vi har foretatt innsamling av data fra Felles Studentsystem (FS). Denne databasen brukes i forbindelse med eksamen ved Universitetet i Bergen. For alle eksamener som blir gjennomført vil det være mulig å generere lister over hvor mange studenter som har meldt seg opp til eksamen, hvor mange som faktisk møtte på eksamen, strykprosent, samt gjennomsnittlig eksamensresultat for de som stod til eksamen. I utgangspunkt vil det være mulig å følge hele studiekarrieren til innrullerte studenter fra de begynner på universitetet til de ikke lenger er registrert her. Denne forskningsstrategien er krevende og fordrer innsamling av større datamengder. Vi har derfor valgt å basere analysen på lett tilgjengelige data. Ethvert institutt kan med enkelhet selv finne fram til tilsvarende lister for sine egne fag.

Vi har valgt å fokusere på frafallsproblemet mellom første og andre studiesemester. Det finnes i dag noe valgfrihet når det gjelder hvilke kurs en kan ta eksamen i. Det er likevel to kurs på 10 studiepoeng hver som er obligatorisk både for førstesemesters- og andresemestersstudenter. Dette gjelder mikroøkonomi på vårsemesteret (første semester) og høstsemesteret (andre semester) og makroøkonomi på vår- og høstsemesteret. Kurskoden for mikroøkonomi på vår- og høstsemesteret er henholdsvis SØK110 og SØK111, mens kurskoden for makroøkonomi på vår- og høstsemesteret er SØK130 og SØK131. Kursene på høstsemesteret (andre semester) er påbyggingskurs, og dermed en forlengelse av kursene på vårsemesteret (første semester).

De to kursene SØK110 (mikro) og SØK130 (makro) har stort sett samme antall studenter på forelesningene på første semester. Det samme gjelder SØK111 (mikro) og SØK131 (makro) på andre semester. Det er rundt 5 prosent flere personer som melder seg opp til mikro. Dette skyldes at gjennomsnittskaracteren og strykprosenten er litt høyere på mikroøkonomi, noe som fører til at noen flere går opp til eksamen mer enn en gang.

Vi har samlet inn data for 4 år (1999-2002) for både mikroøkonomi og makroøkonomi. Dette er det maksimale vi kan hente ut siden SØK først ble modularisert i 1999. Tidligere gikk studentene opp til en avsluttende eksamen etter andre semester (grunnfag). SØK var det første samfunnsvitenskapelige fag som modulariserte sine eksamener. Vi har hentet ut lister både for vårsemesteret (førstesemester) og høstsemesteret (andresemester).

I tillegg til data fra FS tar vi også i bruk en spørreundersøkelse gjort på førstesemestersstudentene. Denne blir gjennomført i form av et spørreskjema som blir levert til alle studentene på en forelesning tidlig i semesteret. Spørreskjemaet blir brukt til å kaste lys over bakgrunnen til studentene og hvilke forventninger og planer de har for faget. Svarprosenten for de som mottar spørreskjemaet er 100 prosent. Undersøkelsen fokuserer blant annet på hvor mange studiepoeng studentene har planer om å ta. Denne variabelen vil bli brukt som en del av analysen om frafallsproblemet.

Resultat og diskusjon

Vi fokuserer først på fagene SØK110 og SØK111. Dette er to kurs i *mikroøkonomisk analyse* som bygger på hverandre. Det ene kurset blir tilbudt på vårsemesteret (SØK110) og det andre kurset blir gitt på høstsemesteret (SØK111) som en oppfølger. Begge kursene er obligatoriske for studenter som ønsker å gå videre med en mastergrad innen faget. For personer som tar kurs uten tanke på å fortsette med høyeregradsstudier, er ikke kursene obligatoriske. Det viser seg likevel at de fleste ønsker å ha mulighet til å fortsette med faget, slik at de aller fleste som begynner på faget tar SØK110 første semester.

Karakterskalaen går fra 6.0 som dårligste karakter til 1.0 som beste karakter. Karakterer dårligere enn 4.0 er stryk. Laudgrensen er 2,5 og cirka 20 prosent oppnår denne karakteren på førstesemesterseksamen.

Tabell 1 viser utviklingen for mikroøkonomi (SØK110 og SØK111) fra 1999 til 2002 når det gjelder antall oppmeldte studenter, antall som møtte til eksamen, antall som strøk til eksamen, samt antall personer som tok dette kurset semesteret etter at det ble gitt ordinær undervisning i kurset. Disse er kalt henholdsvis Meldt+1 (antall personer som meldte seg opp i kurset neste semester) og Møtt+1 (antall personer som møtte opp til eksamen neste semester). Tallene er fordelt på første semester og andre semester.

Tabell 1. Mikroøkonomi (SØK110 og SØK 111).

	2002		2001		2000		1999	
	110(v)	111(h)	110(v)	111(h)	110(v)	111(h)	110(v)	111(h)
Oppmeldt	168	109	169	88	153	92	151	98
Møtt	113	81	103	60	106	67	103	74
Stryk	19	9	40	10	19	16	34	10
Karakter	2,72	2,41	2,95	2,58	2,77	2,61	2,76	2,69
Oppmeldt+1	28	na	47	19	32	24	39	31
Møtt+1	15	na	21	8	15	11	20	10

Antall *oppmeldte* studenter første semester har økt noe, fra 151 i 1999 til 168 i 2002. At det er så jevnt fordelt over tid er kanskje noe overraskende siden faget er åpent uten spesielle studiekraav annet enn generell studiekompetanse. En vil da forvente noe svingninger fra år til år. Antall oppmeldte studenter andre semester er også relativt stabilt. Det var en liten nedgang fra 1999 til 2001 fra 98 til 88 studenter, for så å stige igjen til over 100 i 2002.

Når det gjelder antall personer som *møtte* til eksamen, er tallene også her relativt stabile over tid. Mellom 100 og 110 studenter møter til førstesemesterseksamen i mikroøkonomi hvert år. For høstsemesteret varierer tallene mer; mellom 60 og 80.

Fra tabell 1 kan en se at antall studenter som melder seg opp til eksamen faller drastisk fra første til andre semester. Dette gjelder både når en ser på antall studenter som er oppmeldt til eksamen og når det gjelder hvor mange som møter til eksamen. Resultatene når det gjelder frafallsproblemet, både når det gjelder antall oppmeldte og antall møtt til eksamen, for mikroøkonomi er summert i tabell 2 nedenfor.

Tabell 2. Prosentvis frafall fra første til andre semester.

	2002	2001	2000	1999
Oppmeldte	35%	47%	40%	35%
Møtt	28%	42%	37%	28%

En ser fra tabell 2 at frafallsproblemet når det gjelder antall oppmeldte studenter fra det ene semesteret til det andre er noe høyere enn frafallsproblemet målt ved antall personer møtt til eksamen. Når det gjelder antall oppmeldte studenter, kan vi se fra tabellen at det er cirka 40 prosent (gjennomsnitt av de fire årene) færre personer i gjennomsnitt oppmeldt til eksamen i andre semester i forhold til første semester. Ca. 33 prosent færre studenter møter opp til eksamen i andre semester i forhold til første semester. Tallene varierer noe fra år til år, men variasjonen er ikke større enn at frafallsproblemet ser ut til å representere en potensielt problem.

Denne typen frafall kan skyldes flere faktorer. 1) Noen studenter har rett og slett ikke planer om å ta mer en 10 vekttall (30 studiepoeng). Disse studiepoengene kan brukes i kombinasjon med andre fag i en bachelor-/cand.mag.-grad. 2) Andre studenter finner ut at SØK er for vanskelig eller ikke passer inn i deres interesser.

Noen vil gi seg tidlig i førstesemester. De vil da vanligvis ha meldt seg opp til eksamen, siden en må gjøre det tidlig i semesteret, men uten å møte opp til eksamen. 3) Strykprosenten varierer en del, men stort sett ligger den på rundt 20-30 prosent i første semester. Dette vil føre til at noen blir umotiverte til å fortsette videre med faget, og slutter etter første semester. 4) Det samme kan sies om karakterene. Studenter som får dårlig karakter første semester kan tenkes å slutte på SØK for å begynne på andre fag

Når det gjelder punkt 1) over, viser tabell 3 hvor mye studentene planla å ta av vektall da de begynte på studiet. Disse tallene baserer seg på en spørreundersøkelse gjennomført på førstesemesterstudentene i februar måned like etter studiestart.

Tabell 3. Hvor mange vektall planlegger du å ta?

< 20	24%
20 (grunnfag)	35%
30 (mellomfag)	24%
Hovedfag/mastergrad	17%

Disse tallene er relativt overraskende. Det viser seg at 1/4 faktisk ikke har tenkt å ta et fullt grunnfag. Et grunnfag er en forutsetning for å kunne gå videre på studiet for å ta en mastergrad/hovedfag. Nå stilles dette spørsmålet veldig tidlig i studiet og svarene kan reflektere at ikke alle studentene har klare planer med studiene sine, men at de tar nye beslutninger underveis (Bayesiansk oppdatering). Dette betyr at studentene velger å se eksamensresultatene an før de bestemmer seg for å gjøre en karriere som samfunnsøkonom.

Fra tabell 1 ser det ut til å være en klar seleksjonseffekt i frafallsproblemet, selv om ingen statistiske tester er gjennomført på datamaterialet. Det betyr at det ikke er tilfeldig hvem som forsvinner fra faget fra første til andre semester. Fra-

fallsproblemet dukket først opp etter at faget ble modularisert i 1999, hvor en kun tok en eksamen ved slutten av første del av studiet (grunnfag). Det viser seg at både strykprosenten og gjennomsnittskarakteren for de som fikk bestått på eksamen var lavere i andre semester sammenlignet med første semester. Et veid gjennomsnitt av karakterene for andre semester (veid med antall studenter som stod til eksamen) var 2,56. Et veid gjennomsnitt for førstesemestersstudentene var 2,79. Når det gjelder strykprosenten, er den i gjennomsnitt 26,4 prosent i første semester og 16 prosent i andre semester. Disse tallene er basert på utregninger for mikroøkonomi (SØK110 og SØK111).

Tabell 4 viser tilsvarende tall som i tabell 1, men nå for makroøkonomi SØK130 og SØK131.

Tabell 4. Makroøkonomi (SØK130 og SØK 131).

	2002		2001		2000		1999	
	130(v)	131(h)	130(v)	131(h)	130(v)	131(h)	130(v)	131(h)
Oppmeldt	160	104	143	82	147	96	135	97
Møtt	111	85	89	58	108	69	99	71
Stryk	20	12	16	7	14	15	14	14
Karakter	2,58	2,55	2,69	2,83	2,73	2,72	2,73	2,58
Oppmeldt+1	34	na	27	24	28	28	41	40
Møtt+1	18	na	8	12	14	8	25	11

Vi velger å ikke diskutere disse tallene siden de viser tilnærmevis samme struktur som for mikroøkonomi. Det skal likevel sies at utslagene for makroøkonomi ikke er like sterke som i mikroøkonomi. For eksempel er strykprosenten for makroøkonomi større første semester sammenlignet med andre semester, men for-

skjellene er ikke like store som for mikroøkonomi. Det samme gjelder karakterene, som baserer seg på et gjennomsnitt av de som står til eksamen. Disse er i snitt noe bedre i andre semester enn i første semester, men igjen er forskjellene mindre enn for mikroøkonomi. Seleksjonseffekten er dermed ikke så klar som ved mikroøkonomi.

Oppsummering

Vi har i dette notatet analysert frafallsproblemene på studiet i samfunnsøkonomi (SØK). Det viser det seg at mange av studentene som tar eksamen første semester ikke tar eksamen andre semester. Rundt 40 prosent av studentene forsvinner fra studiet fra første til andre semester. Den andre typen frafallsproblem er den hvor studentene melder seg opp til eksamen, men ikke møter til eksamen. Rundt 30 prosent av de som melder seg opp til eksamen, møter ikke opp for å ta denne eksamen. Det viser seg å være "naturlige" forklaringer til disse resultatene. For det første viser det seg at bare 75 prosent av studentene har planer om å begynne på andre semester etter å ha blitt ferdig med første semester. For det andre er studier ved universitetet i noen grad en prøvings- og feilingsprosess. Etter å ha prøvd faget noen måneder velger noen å droppe ut for å prøve andre fag. For det tredje vil karrieren til studentene i noen grad være påvirket av eksamensresultat. Vi finner en klar seleksjonseffekt i den forstand at det stort sett er de dårlige studentene som forsvinner mellom første og andre semester. Strykprosenten er betydelig lavere i andre semester og karakterene er jevnt over bedre, noe som er med på å underbygge dette, selv om statistiske tester ikke er gjennomført for å underbygge dette.